RESEARCH COVER SHEET

This page was added for identification and archival use; it is not part of the original publication.

JOSEPH A. MELAMED

LITHUANIA: CRIME & PUNISHMENT

VOLUME / ISSUE NO. 2

Hebrew edition

July 1992

Source / provenance

Scan supplied by the Goldstein-Goren Diaspora Research Center,
Tel Aviv University, through Sara Appel, Research Coordinator,
in response to Grant Arthur Gochin's PhD research request.
Email correspondence dated 22 September 2026.

Original scan follows on the next page without alteration.

Cover sheet added 22 September 2026

ב 1511

ארכיון
המרכז לחקר התפוצות
ע"ש גולדשטיין-גורן
אוניברסיטת תל אביב

A36 - 204

ליטא

הפשע והעונש

עלון מידע מס' 2 • יולי 1992

העורך: עו"ד יוסף א. מלמד

ת ו כ ן

הפשע והעונש - דבר המערכת	-	עו"ד יוסף א. מלמד
הנושא היהודי בעיתונות של ליטא	-	פרופ' דב לוין
ליטא הקדימה את ואנזה	-	פרופ' צבי בראון
צעד נפשע	-	אליעזר זילבר
הודעות מטעם "לאף"		
ההצהרות ה"רשמיות" של הליטאים	-	אפרים זורוף
העמלק הליטאי	-	ד"ר דבורז'קי ז"ל
רצח יהודי קיידאן		
הפרה בליטא - חילופי מכתבים	-	עו"ד יוסף א. מלמד
מרכז שמעון ויזנטל	-	מודעה

דבר המערכת

עו"ד יוסף א. מלמד

בשיחות שקיימנו בעת האחרונה עם מספר פעילים בקרב יהדות ליטא וממכתבים המגיעים משם, אנו מודעים לדאגה הגוברת בקרבם למצב המחמיר של היהודים אשר עדיין נותרו בליטא, עקב האנטישמיות ההולכת ומחריפה שם. רבים מהיהודים שם אחוזי פחד מהאפשרות שלאחר שאחרוני הצבא הרוסי יעזבו את ליטא, השינאה כלפיהם מצד הליטאים אף תוגבר. דוקא הדור השלישי לדור הרוצחים, הדור שהכיר אך יהודים מעטים, יחסית, וכל ה"ידע" שלו בנושא זה הוא ינק מהדורות הקודמים, מתבלט בשינאה שלו לזרים ובעיקר ליהודים. היהודים המעטים בליטא - בחלקם הקטן משארית הפליטה ובחלקם הגדול יותר מאלה אשר הגיעו לשם לאחר המלחמה מרוסיה - שמסיבות שונות (לפעמים תמוהות) אינם נוטים לעזוב את הארץ הטבולה בדם יהודים שנשפך בידי הליטאים, מרגישים על בשרם באוירה האנטי-יהודית השוררת שם בקרב האוכלוסיה המקומית.

השלטונות הרשמיים של ליטא אינם מתאמצים כלל לשנות את המצב או למתן את רגשות נתיניהם. כלפי העולם המערבי נעשות על ידם פעולות לטשטוש העובדות; פעולות המתבטאות בתמיכה מסוימת במוסדות ציבור יהודיים אשר נוסדו בשנתיים האחרונות, בייסוד ועדים וקהילות בערים הראשיות, שיפוץ וחידוש בתי כנסת ובתי ספר שנחרבו בשואה והצבת מצבות לזכר הנרצחים במספר גיאות הריגה (מבלי לציין שהרציחות בוצעו בידי בני עמם...) וכד'. בנוסף לכך הם נעזרים בידי יהודים - "עושי דברם" - "אנשי הסברה", אשר מנסים להביא לעולם את דבר הקיום של "ליטא האחרת" (כמו "גרמניה האחרת") והם מהללים את המשטר החדש של ליטא העצמאית, כפי שעשו לפניהם אלה אשר היללו משטרים אנטישמיים אחרים בעבר. לעומת פעולות "הקישוט" הללו, אין השלטונות מודאגים כלל מהפעילות של החוגים האנטישמיים הפועלים בגלוי, ללא מורא ופחד, כפי שהדברים מתבטאים גם, בין היתר, בעיתונות המקומית.

מתוך קטעי העיתונות שליקט בשבילנו פרופ' דב לוין מאוניברסיטת ירושלים (ר' להלן), אנו למדים איך העיתונות הליטאית מטפלת בנושא היחס של הליטאים כלפי היהודים. פרט למאמרים אנטישמיים אשר מתארים, בין היתר, את היהודים הליטאים מלפני המלחמה כנצלנים, רודפי בצע וכד', הרי אנו מגלים גם את הנסיונות שלהם לטשטש את פשעי העבר הלא-רחוק, את ההתכחשות לעצם העובדה של רצח יהודי ליטא בידי הליטאים עצמם (בחלקם הגדול עוד בטרם השלמת הכיבוש של ליטא בידי הגרמנים) וכן את המגמה להטיל על היהודים עצמם, על הקרבנות, את האשמה הנוראה שהם-הם האשמים היחידים גם לסבלותיהם הם וגם לכל הסבל שנגרם לליטאים בתקופת המשטר הסובייטי לפני פלישת הגרמנים לליטא. כפי שהדבר מתבטא בעיתונות הליטאית, הרי ברוב המאמרים הנכתבים בנושא היחסים שבין ליטא ויהודיה, מנסים הכותבים להאשים את היהודים בהתאכזרות כלפי הליטאים בעת התקופה הסובייטית והם מגיעים למסקנה שמשום כך (ורק משום כך) "שילמו" להם הליטאים בעד זה (כלומר, קיים "איזון" בין הפעולות שהיהודים עשו, לדבריהם, לליטאים ובין חיסול יהודי ליטא בידי הליטאים...). אך, לדבריהם, אלה שהשתתפו בפעולות נגד היהודים מנו רק מתי מספר, "קומץ קטן" של "חמומי מוח" ושל "העולם התחתון" - של "יסודות פליליים" שביצעו את הפעולות כסיוע לגרמנים בעד בצע כסף.

מאידך, טוענים כותבים רבים בעיתונות הליטאית, ש"החברה הליטאית הסתייגה מכך והיו ליטאים רבים ביותר אשר נחלצו להושיט עזרה לנרדפים ואף הצילו יהודים רבים מידי הנאצים".

חלק מהמאמרים אינם מסתפקים באמור לעיל ומחבריהם אף דורשים משלטונות ישראל להסגיר לידי שלטונות ליטא את פקידי הנקוו"ד והקג"ב היהודים אשר השתתפו, כביכול, במאסרים של "ליטאים אמיצים" והגלייתם לסיביר...

רק מעטים הם המעיזים לספר קמצוץ של אמת: מצד אחד, הם מודים שאין זה נכון שכל יהודי ליטא הפכו לקומוניסטים או לאוהדי המשטר הסובייטי עם כניסת הצבא האדום לליטא במלחמת העולם השניה ורק יהודים מעטים, יחסית, עסקו בהגלית הליטאים לסיביר וכן שהשלטונות הסובייטים היגלו לסיביר יותר יהודים מאשר ליטאים; גם זאת באופן יחסי (למספר האוכלוסיות). מצד שני, הם מודים שאמנם היו רציחות של יהודים, בעיקר בעיירות, שבוצעו בידי "פרטיזנים" ליטאים "ללא נוכחות אף גרמני" (דעות מסוג זה מוצגות בד"כ ע"י העיתון האופוזיציוני "אופוזיציה").

כאמור, אלה האחרונים המכנים להודות - ולו רק במעט - על רציחת יהודי ליטא על ידי ליטאים מהוים קומץ קטן בלבד. לעומתם, הדעה הרווחת בקרב הליטאים היא שפרט לכמה "חריגות מעטות" לא השתתפו הליטאים ברצח יהודים וכל ההאשמות נגדם הן "קונוניה" שנרקמה על ידי הנאצים או על ידי היהודים (ואולי על ידי שניהם ביחד...).

*

בהתחשב באוירה האנטישמית השוררת בליטא אין פלא שהיהודים שם דואגים לעתידם ומפחדים, בין היתר, לעסוק בפעולות אשר עלולות להתפרש כ"פגיעה בדמוקרטיה החדשה". כדי לתאר את המצב לאמיתו, מספיק להביא את המקרה של היהודי המכובד מוילנה אשר היה קשור בתרגום מאמר של פרופסור ישראלי שיועד לעיתון ליטאי ועל כך קיבל איומים ברצח (איני

מגלה את שמו של היהודי מוילנה או של בעל המאמר על קיידאן שחתם את מאמרו בעילום שם - רי להלן - כדי שלא יאונה להם כל רע).

*

לאור הנתונים שהבאנו לעיל, איך ניתן, איפוא, להבין את מכתבי התשובה למכתבים שלנו שקבלנו מראש ממשלת ישראל לשעבר ובעיקר ממשרד החוץ (ר' המכתבים בהמשך העלון). קשה להתייחס למלל המוזר שבדברי שר החוץ הקודם שצוטט במכתב של משרד החוץ. כל אדם אשר יקרא את הקטע הזה יזדעזע, בודאי, מהצביעות שבדבריו. בין היתר אומר השר לשעבר לוי: "...תקוות העם היהודי כי זכר השואה לא יישכח מעמים אלה (העמים הבלטיים - המערכת) והם יפיקו את הלקחים וילמדו את הדור הבא שם כי הפשע שנעשה נגד העם היהודי היה פשע אשר פגע בראש וראשונה באלה אשר חוללו אותו ..." אילולא היה מדובר באירועים כה טראגיים כמו השואה הנוראה שאירעה ליהודי ליטא ניתן היה לצחוק כפה מלא. האם שר החוץ חי על המאדים? - איזה לקח הפיקו הליטאים? הם רצחו קהילה שלמה, שדדו ובזזו את רכושה הרב שנאגר בעמל כפיים משך דורות רבים ואף אחד לא עושה להם דבר על כך; כל העולם מכיר בעצמאותם, כולל המדינה היהודית שבין אזרחיה מצויים עדיין עדים חיים לזוועות שבוצעו על ידם - אז איך הדבר פגע בהם? הם ממשיכים להתכחש לרצח שהם ביצעו, הרוצחים הופכים לגיבורים (כמו רב-המרצחים BENDINSKAS ALEKSANDRAS אשר ניהל את הרצח המתועב במפעל "ליאטוקיס" שם נרצחו עשרות גברים, נשים וטף, לאחר התעללות חייתית בהם) ורחובות רבים מנציחים את שמותיהם. ובאמת, מה הם "ילמדו את הדור הבא" אם לא ש"אם יורקים על יהודים הם טוענים שיורד גשם"?... הברכה של שר החוץ לשעבר למדינה החדשה של הליטאים על עצמאותה נתקלה, בודאי, בחיוכים אין ספור אצל הרוצחים. שר החוץ לשעבר לא מכיר כלל את החלק הזה של העולם.

מאידך, ד"ר יוסף גוברין, ממשרד החוץ, נראה לי אופטימי מדי כשהוא בונה על ההבנה ושיתוף הפעולה מצד שלטונות ליטא, הייתי אומר שההיפך הוא הנכון. אך בקשר לכך, קשה לי לבוא בטענות אל שלטונות ליטא אשר עד כה כמעט ולא נתקלו בדרישות מיוחדות מצד ממשלת ישראל. לא רק שלא התנינו את כינון היחסים הדיפלומטיים עם ליטא בדרישות צודקות, אלמנטאריות, כמו להעמיד לדין את הפושעים או לשנות את החוקים המתייחסים להחזרת הרכוש היהודי כדי לאפשר ליורשי הקרבנות לקבל את רכושם שנגזל מהם. אפילו המשלחת הישראלית, עליה מדבר ד"ר גוברין במכתבו הנ"ל, שהיתה צריכה להוות חלק מהועדה המשותפת בקשר לריהביליטאציה שניתנה לרוצחים, טרם הורכבה סופית.

*

לאור האמור לעיל, אנו שוב מעלים את התמיהה: איך יכלה ממשלת ישראל להכיר בעצמאותה של מדינה אשר ידי אזרחיה מגואלות בדם יהודי ולכונן יחסים עימה בטרם הכירו שלטונות מדינה זו באחריות לרצח אזרחיה היהודים ובטרם ביקשו מהעם היהודי סליחה ומחילה על כך;

איך יכלה ממשלת ישראל לכונן יחסים עם מדינה אשר נמנעת מלהעמיד את רוצחי היהודים לדין;

איך יכלה ממשלת ישראל לכונן יחסים עם מדינה אשר טרם שינתה את חוקיה המונעים מהקרבנות שנרצחו על ידי אזרחיה לקבל בחזרה את רכושם שנגזל ונשדד מהם.

(המשך בעמוד 4)

הנושא היהודי בעיתונות של ליטא

מאת פרופ' דב לוין

עם הביטול של המשטר הסובייטי בליטא חל שם גם מהפך משמעותי בתחום העיתונות, הן מבחינת הכמות והמיגוון והן מבחינת התוכן והטימאטיקה. בין היתר מרבה העיתונות לטפל בנושא היהודי וזאת מזוויות שונות החל מתרומתו של אלברט איינשטיין לעולם המדעי וכלה בתיאור מצבם של יוצאי ליטא בתל-אביב או בדרום-אפריקה.

מכיון ששיעור היהודים שנרצחו בליטא היה מהגבוהים ביותר באירופה, אין תימה שנושא ספציפי זה תופס שם מקום רב יחסית בעיתונות המקומית.

בתוך שפע המאמרים, הזכרונות והמכתבים למערכת סביב אירועים אלה חוזרים על עצמם במידה רבה ששת המוטיבים הבאים (שחלקם מוכר מכבר מהעיתונות של ההגירה הליטאית):

Mažoji Lietuva

KLAIPĖDOS KRAŠTO SAVAITRAŠTIS LIETUVAI

— Skandalas

Ko nori žydai?

JIE SUNERIMO, KAI PER PASAULĮ PASKLIDO ŽINIA, KAD LIETUVOJE REABILITUOJAMI ŽYDŠAUDŽIAI.

"Jo Ekselencijai, Lietuvos Respublikos pasiuntiniui Vašingtone, misteriui Stasiui Lozoraičiui.
Sužinojęs iš New York Times dienraščio apie Jūsų valstybės

א) **אידיאליזציה של העבר**; יהודי ליטא ישבו בארץ זו למעלה משש מאות שנה כשהם נהנים מזכויות אזרח מלאות ואוטונומיה תרבותית וכל זאת תוך יחסי שלום ואחוה עם השכנים הליטאים. מכל שכן מעולם לא היו בליטא פוגרומים, כמו בארצות שכנות.

ב) **סימטריה של האירועים במלה"ע ה-2**; באותה תקופה ליטא נשלטה לסירוגין ע"י שני השטנים סטאלין והיטלר. מאחר והיהודים סייעו בסובייטיזציה של ליטא ובהגלייתם של הליטאים, שילמו להם הללו כגמולם בתקופת הכיבוש הנאצי. לכאורה תיקו!

ג) **עיוות פרופורציות או הבלטת חריגים**; גם אם "פה ושם" נמצא קומץ של יסודות פליליים שבעד בצע כסף וטובות הנאה סייעו לגרמנים ברצח היהודים, הרי החברה הליטאית הסתייגה מכך ואף נחלצה להושיט עזרה ולהציל יהודים. כהוכחה מובאים שמות אחדים של חסידי אומות העולם מבני הלאום הליטאי. (חלק ניכר משמות אלה חוזר על עצמו בהרבה כתבות מסוג זה).

ד) **הדדיות בהענשת פושעי מלחמה**; לעומת האשמות נגד ממשלת ליטא המטהרת את משתפי-הפעולה הליטאים שרצחו יהודים מרשמעת טענה ששלטונות ישראל נתנו מיקלט לאנשי קג"ב יהודים שהשתתפו בפעולות חמורות נגד ליטאים.

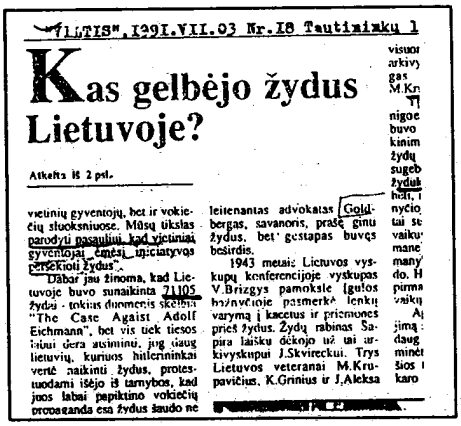
ה) **אופוריזציה של ההווה**; כיום בתנאי ליטא חפשית אין מניעה לחידוש היחסים הטובים בין שני העמים. אמנם לא ניתן להחיות את 220,000 היהודים שרצחו ה"היטלריסטים", אך שלא כבעת השלטון הסטאליניסטי מותר לטפח את הקברים שלהם תוך ציון הלאום של הקרבנות ואפילו לשקם את מוסדות התרבות והחינוך היהודיים שנסגרו ע"י הסובייטים.

ו) **אופטימיות לעתיד**; קיימת ציפיה שהשרידים היהודים יחזרו על מעשי אבותיהם משנת 1919 בסיוע מוסרי, מדיני ופיננסי לחיזוק מעמדה של ליטא בעולם ופריחתה מחדש. כן מביעים הליטאים אהדה למדינת ישראל ומייחלים ליחסי תרבות וכלכלה (השקעות) עימה.

הדוגמאות הקצרות דלהלן הן, למעשה, קטעים זעירים מטכסט רחב יותר וכוללים במעורב כמה מהמוטיבים הנ"ל, כפי שהובעו ונוסחו בעיתון המסויים.

★ "בשום אופן לא אוכל לשכוח" היא כותרתה של הכתבה מאת תושב קובנה אלואיזאס יאגמינאס. הוא זוכר ש"בימי ליטא העצמאית גרו בתוכנו בני לאומים שונים ומעולם לא התקוטטו ביניהם, חיינו כמו משפחה אחת.
(קובנה) KAUNO TIESA, 9/5/92.

★ נימה דומה נכללת גם בפתיח של הכתבה "הבה נחיה כאחים" מאת י' סאבאליאוסקאס מהעיר שאוולי. אולם שלא כרבים הוא גם אינו נרתע מלהוקיע את הליטאים שבפרוס המלחמה "ענדו על השרוול סרטים לבנים" ופשטו לרצוח אנשים חפים משע, תוך ציפיה לרשת את הרכוש היהודי.

"Lietis", 1991.VII.03 Nr.18 Tautiškų 1

Kas gelbėjo žydus Lietuvoje?

Atkelta iš 2 psl.

vietinių gyventojų, bet ir vokiečių sluoksniuose. Mūsų ūkslas parodytų pasaulinį kad vietiniai gyventojai emėsi iniciatyvos persekioti žydus".

Dabar jau žinoma, kad Lietuvoje buvo sunaikinta 71105 žydai - tokius duomenis skelbia "The Case Agaist Adolf Eichmann", bet vis tiek tiesos išbūti dera atsiminti, jog daug lietuvių, kurioms hitlerininkai verte naikinti žydus, protestuodami išėjo iš tarnybos, kad joos labai papiktino vokiečių propaganda esa žydus žaudo ne

leitenantas advokatas Goldbergas, savanoris, prašę ginti žydus, bet gestapas buvęs beširdis.

1943 metais Lietuvos vyskupų konferencijoje vyskupas V.Brizgys pamokslę Igulos bažnyčioje pasmerkė lenkių varymą į kacetus ir priemones prieš žydus. Žydų rabinas Sapira laišku dėkojo už tai arkivyskupui J.Skvireckui. Trys Lietuvos veteranai M.Krupavičius, K.Grinius ir J.Aleksa

visuot arkiv gas M.Kr nigoe buvo kinim žydų sugeb žydus hitl r nycio tai st vaikų mane many do. H pirma vaikų Aj jimą daug minėt šios karo

"לאותם הליטאים - הוא כותב - לעולם לא אסלח".

(שאוליי) SIAULIU NAUJIENOS, 20/1/91.

★ במאמר "ללא אשמה, אבל אשמים" מאת ראש האגודה של האסירים הפוליטיים (שנאסרו ע"י הסובייטים) קאסטוטיס לאקיצקאס הוא מציג את עצמו כדלקמן:

"אינני לאומני ועוד יותר אני לא אנטישמי. בהיותי בספצלאגרים של סיביר, נהניתי מיחס טוב מצד היהודים. גם אני עזרתי להם עד כמה שיכולתי. הרבה מידידי היו יהודים". לאחר המלחמה הוא נאסר ונחקר ע"י אנשי נקוו"ד יהודים והתנסה בשיטות הקשוחות. לפיכך הוא חש כאב ובושה הלמאי "היהודים שעבדו בעבר ב-נקוו"ד, מקבלים עתה בישראל גימלאות כלוחמים נגד הפאשיזם". KAUNO TIESA, 11/12/1991.

גם אנטאנאס פאולאוסקאס מדגיש את השכנות הטובה ששררה תמיד בין הליטאים והיהודים. עם זאת בין שתי מלחמות עולם הקומוניסט המצוי היה יהודי. ב-1941 ולאחר המלחמה - היו לא מעט יהודים בין החוקרים, התובעים והשופטים. ואילו בתקופת הכיבוש הנאצי, רק כ-2,500 ליטאים מתוך 2.5 מיליון, כלומר 1% בלבד, ירו ביהודים. בהקשר זה פאולאוסקאס שואל מה היה שיעור משתפי-הפעולה עם מוסקבה מתוך 240,000 יהודי ליטא? טענתו של פאולאוסקאס, הלמאי לא התנצל אף אחד (מהיהודים) על מעללין של זימאן (מראשי הקומוניסטים בליטא), בעוד שראש ממשלת ליטא דהיום, ג' וואנגוריוס, כן מצא לנכון להתנצל בפני היהודים על מעשי הרצח של בני עמו.

GIMTASIS KRASTAS, 25-31 יולי 1991.

★ "מי הרעיל את היחסים ההדדיים?" - זו השאלה וגם הכותרת בכתבה של ויטאוטאס אניליונים. אם כי מאות שנים חיו הליטאים והיהודים בשלום זה בצד זה וביחד הקימו את ליטא העצמאית וכלכלתה, הרי בעטיה של אידאולוגיה שגויה (הקומוניזם) הורעלו היחסים ביניהם. עם פרוץ המלחמה הצטרפו יהודים להשמדת העם הליטאי. ואם כתוצאה מכך קרובי הקרבנות לא תמיד הצליחו להתגבר על הנקמנות האיומה" אין אמת בגירסה הנפוצה שהליטאים הצטרפו ביזמתם הם לרצח־עם; זו המצאה נאצית."

PANEVEZIO BALSAS, 21/11/1991.

★ תחת הכותרת "מדוע להוציא מהכלל?" מובאת כתבה נגד הדיעה או הדרישה שמדינת ליטא צריכה לשקם ולטפל בקברי-היהודים. "למה לא באים בדרישה דומה הטאטארים או בני מיעוטים אחרים" - שואל הכותב. לדעתו פירושה של דרישה זו היא "ניצולם של אנשים אחרים",

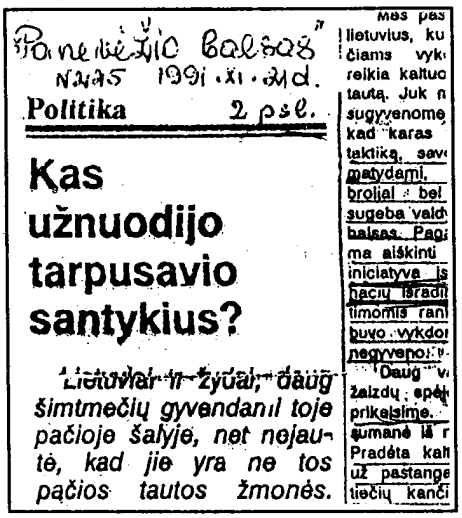
כאשר היהודים יכולים לעשות זאת בעצמם.

KAUNO TIESA, 4/9/1991.

★ בכתבה שכותרתה "ציניות" מבקרת וואנדא טאמאשאוסקאיטה את מונסיניור א' שווארינסקאס עבור היחלצותו להגן על הקצין א' גציאוויציוס A. GECEVICIUS, שפעל ביחידות הרצח של הנאצים. במיוחד יצא קצפה נגד הדברים הבאים שהשמיע הכומר הזה כעד הסנגוריה": הטראגדיה של היהודים לא החלה עם בואם של הגרמנים (לליטא), אלא לאחר שהגיעו הסובייטים. רבים מהם (מהיהודים) הלכו אחריהם. על כן העם הליטאי לא הגן עליהם". טוענת טאמאשאוסקאיטה: "מסתבר אכן שרק בשל העובדה שחלק מהיהודים יצאו עם הסובייטים, נוטה סיניור סווארינסקאס להצידק את הרציחות ההמוניות שלהם וכן את אלה מבני עמנו שכמו גציוויציוס יהוכיחו את עצמם מספיק גם מחוץ לגבולות ליטא". מארס 1992, 13/16 OPOZICIJA.

ויכוח על גבי העיתון בין חמישה קוראים

★ תחת הכותרת "לו הייתי אז אדם מבוגר" מספר אלבינאס טלקסניס שבפברואר 1941 בהיותו תלמיד תיכון, הניף את הדגל הליטאי הלאומי. הוא נעצר בידי ה-נקוו"ד ונחקר שם קשות ע"י חוקר יהודי. יהודי אחר השתתף ביוני אותה שנה בהגליית בני משפחתו לסיביר. ממקרים אלה ואחרים הוא מסיק שהרבה מאד יהודים לקחו

Panevėžio balsas
1991 m. XI. 30 d.
Politika 2 psl.

Kas užnuodijo tarpusavio santykius?

Lietuviai ir žydai, daug šimtmečių gyvendami toje pačioje šalyje, net nejautė, kad jie yra ne tos pačios tautos žmonės.

Mes pas
lietuvius, ku
čiams vyk
reikia kaltuo
tautą. Juk n
sugyvenome
kad karas
taktiką, sav
matydami,
brolial bei
sugeba vald
balsas. Pag
ma aiškinti
iniciatyva is
nacių Izraeli
timomis ran
buvo vykdo
negyvenoj
Daug v
žalzdų spė
prikalsime.
šumanė iš r
Pradėta kal
už pastange
tiečių kanči

chלק בעינוי ליטאים והשמדתם. לכן, מי שביצע פעולות כאלה דברים קיבל במקדם או במאוחר את התגובה המתאימה. נוכח עובדות אלו צריכים היהודים כיום להיות סובלנים כלפי אותם האנשים שטוהרו בליטא.

KAUNO TIESA, 22/10/1991.

על כתבה זו הגיבו ישירות שלושה קוראים:

★ "לאיזו אמונה משתייך אותו ליטאי?" שואלת במכתב למערכת מ' קומבריאוויציוטה, כשהיא מתכוונת לטלקסניס הנ"ל. אין היא יכולה להאמין שדיעות כמו שלך מתאימות למי שמאמין בתורתו של קריסטוס שהטיף לאהוב אפילו את האויב. בהמשך היא גם מפרטת עד כמה נסתייעו בשעת צרה בני משפחתה בעיר פוניבז' ע"י יהודי מקומי בשם לוין וכן רופא יהודי שבמשך חדשים רבים ריפא בלי כסף את אביה המשותק והעמידו על הרגליים. עד היום היא זוכרת בהרגשת אשמה כיצד הללו הובלו כמו בהמות בידי אחינו הליטאים בסתיו 1941 לאתר-ההריגה יער פאיוסט. בסוף מכתבה היא מאשימה את העיתון שלא התבייש לפרסם כתבתו של טלקסניס.

KAUNO TIESA, 12/11/1991.

★ במכתב למערכת שכותרתו "זה לא אנושי" מטיח הקורא היהודי ג"ס G.S. בפני טלקסניס הנ"ל שורה של שאלות קשות, ובין היתר: "במה חטאו 120,000 ילדים יהודים שגם הם נרצחו ללא-רחם בליטא; במה אשמים הישישים והנשים ההרות? הלוא בליטא נרצחו 225,000 יהודים ורק אלפים אחדים שרדו". כך שואל הוא: "כלום יהודים בלבד עבדו ב-נקוו"ד? ומי הרכיב את הרשימות של המיועדים להגלייה? ומי ביצע את ההגלייה?". תשובתו שלו היא ש"גם הליטאים עשו זאת ושמותיהם מוכרים בציבור". יחד עם זאת קובע בעל-המכתב שהאנטישמיות שוב חוזרת לליטא ומביא דוגמאות לתופעה זו מנסיונו האישי. לדעתו זו גם הסיבה שמעט השרידים היהודים נוטשים את ליטא.

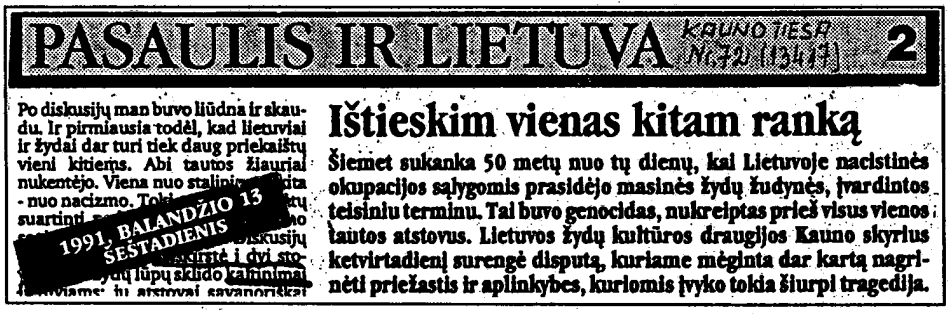
KAUNO TIESA 26/10/1991.

★ מי שהיה אסיר פוליטי ב-1940 וולאדאס גרונסקיס מאשר את אמיתות העובדות לגבי ההגליה לסיביר כפי שתוארו בכתבתו של טלקניס הנ"ל ולחיזוק הדברים מוסיף: "אני עצמי חזיתי אותם על בשרי". לדעתו גם זה היה בבחינת רצח-עם. כמו כן הוא בא חשבון עם ג"ס הנ"ל לאמור: "אתה מאשים רק את הליטאים שירו ביהודים ואילו כלפי האחרים - אינך אומר אף מילה... למה אינך מציין את משמידי-היהודים העיקריים?"

KAUNO TIESA, 12/11/1991.

★ איזאבלה רופאיניאנא מגיבה גם היא על כתבתו של ג"ס בכתבה שכותרתה "תשובה לאנונימי". היא דוחה את תלונתו לגבי מצב היהודים בליטא כיום ומציינת שבושה להתבטא כך. היא גם מסופקת אם הליטאים ששרתו ביחידות של הגרמנים היו מרימים יד, על היהודים, לולא שיתפו הללו פעולה עם אנשי נקוו"ד בהגלייתם של הליטאים. כמו כן היא טוענת ש"למרות שאין אנו דורשים נקם, יש לכלול גם את היהודים ברשימות של אלה שביצעו את "רצח-העם הליטאי".

KAUNO TIESA, 22/11/1991.

PASAULIS IR LIETUVA KAUNO TIESA (1991 m.) 2

Po diskusijų man buvo liūdna ir skaudu. Ir pirmiausia todėl, kad lietuviai ir žydai dar turi tiek daug priekaištų vieni kitiems. Abi tautos žiauriai nukentėjo. Viena nuo stalinizmo, kita - nuo nacizmo. Tokia[illegible] suartinti[illegible] diskusijų [illegible] į dvi stovyklas. [illegible] žydų lūpų skliaudo kalninimai [illegible] ir atsiprašymai savanoriškai

1991, BALANDŽIO 13 ŠEŠTADIENIS

Ištieskim vienas kitam ranką

Šiemet sukanka 50 metų nuo tų dienų, kai Lietuvoje nacistinės okupacijos sąlygomis prasidėjo masinės žydų žudynės, įvardintos teisiniu terminu. Tai buvo genocidas, nukreiptas prieš visus vienos tautos atstovus. Lietuvos žydų kultūros draugijos Kauno skyrius ketvirtadienį surengė diskusiją, kuriame mėginta dar kartą nagrinėti priežastis ir aplinkybes, kuriomis įvyko tokia šiurpi tragedija.

דבר המערכת
(המשך מעמוד 2)

שרידי יהדות ליטא מצפה, איפוא, ליחס שונה מהממשלה החדשה - יחס הומני יותר, יחס של כבוד עצמי.

*

כפי שתראו בחליפת המכתבים המופיעים בהמשך העלון, פנינו בענין ההכרה וכינון היחסים לגורמים רבים בישראל אשר לדעתנו מסוגלים להשפיע בנושא זה וביניהם גם לרוב שרי ממשלתה הקודמת של ישראל. קיבלנו תשובות מכל השרים אליהם פנינו בנדון (אנו מביאים בעלון זה את תשובתו של ראש הממשלה לשעבר יצחק שמיר) פרט לשר אחד - דוד לוי, שלא השיב (קיבלנו, אמנם, מכתב מד"ר יוסף גוברין אך זה בא בתשובה לפניה מיוחדת שהפנינו אליו ישירות). אי-קבלת התשובה לנושא כה חשוב לנו היא תמוהה בעינינו ואומרת דרשני.

*

הבזיון שנחל שגרירנו במוסקבה בעת טכס כינון היחסים עם הליטאים ב-8.1.92 בוילנה אינו רק סמלי; הוא מראה, לדעתי, שהליטאים היו ברצון "מוותרים" על ההכרה הישראלית. פרט לסירוב של שר החוץ הליטאי לכונן יחסים באותו יום בתירוץ שהוא לא קיבל "הודעה רשמית מממשלת ישראל על כינון יחסים דיפלומטיים", השיב פקיד ליטאי באותו מעמד לשגריר שלנו על שאלתו בקשר לשחרור פושעי מלחמה וטיהורם ש"יהודים רבים נטלו חלק בסבלה של ליטא בעת הכיבוש הסובייטי ויש ליטאים שזוכרים להם את זאת"... אולי שר החוץ הקודם שלנו מבין מה הקשר בין שני הדברים...

מרצחים ליטאים, עונדי הסרט הלבן, משוטטים בככר חשוק של נוטרימנץ החרבה.

ליטא הקדימה את ואנזה

פרופ' צבי בר און

ב-20 בינואר 1992 מלאו 50 שנה לועידת ואנזה. בתקשורת העולמית מציינת ועידת ואנזה כתחילת השמדת העם היהודי באירופה על ידי גרמניה הנאצית. ריינהארד היידריך היה ממונה על מלאכה זו ולימינו אדולף אייכמן. בועידת ואנזה שותפו בכירי המנהלים במערכת המדינית הנאצית והם נאספו כדי להכניס סדר ויעילות במלאכת ההשמדה ההמונית.

אבל התקשורת העולמית לוקה בטעות אם היא סבורה שהשמדת היהודים ממש התחילה בזמן ועידת ואנזה. תחילתה קדמה לועידת ואנזה וקביעתה טעונה הסבר קל. מבחינה כללית לגמרי ניתן לקושרה עם הופעת ספרו של היטלר "מיין קאמף" (המאבק שלי), שמחברו קורא בו להשמדת היהודים. תאריך נוסף בענין זה הוא ינואר 1933, זמן עלייתם של הנאצים לשלטון בגרמניה. עוד תאריך חשוב היא תחילת מלחמת העולם השניה בספטמבר 1939, ששימשה אות וסימן להקמת הגיטאות בפולין, שהוכנסו אליהם כל יהודי הארץ הזאת. הגיטו היה אחד המכשירים היעילים ביותר להשמדה המונית, בזמן המתאים לכך בעיני המושלים הנאצים.

אבל התאריך המכריע היה ה-22 ביוני 1941, יום פלישתו של הצבא הגרמני לבריה"מ. ה"איינזאצגרופן" (יחידות המבצע) החלו בהכחדת יהודים המונית בכל השטחים של מזרח אירופה שנכבשו על ידי הנאצים.

ליטא היא דוגמא טובה לענין זה. בפרוץ המלחמה בין גרמניה לבריה"מ חיו בליטא כרבע מליון יהודים. כשתי רבעות הצליחו לברוח בימי המלחמה הראשונים אל בריה"מ. על שאר היהודים עלה הכורת והשמיד כמעט את כולם.

הליטאים ערכו פוגרומים נגד היהודים עוד בטרם נכנסו הגרמנים, ועם כניסתם גאה גל הביזה והרצח. הגרמנים אמנם פקחו על מלאכת ההריגה אבל המלאכה עצמה נעשתה על ידי הליטאים - חיילים, שוטרים ואזרחים - גם המשכילים שבהם. הם הלכו מבית אל בית ואספו את הקרבנות, שמרו עליהם לבל יברחו ויסתתרו, הביאום למקום ההשמדה והמיתום.

עד סוף 1941, כלומר הכל לפני ועידת ואנזה, לא נותרו עוד בליטא יותר מארבע רבעות יהודים, וזאת מתוך מניע ברור להשרידם בחיים רק כל עוד ניתן לנצלם בעבודות "למען הרייך השלישי". יוצא איפוא שהכחדת רוב-רובו של הישוב היהודי בליטא התבצעה לפני ועידת ואנזה ויכלה לשמש למרצחים דוגמא להשלמת הפתרון הסופי של בעיית יהודי אירופה.

רצח נשים יהודיות מראקישוק, בקיץ 1941.

הודעות מטעם "לאך" (חזית האקטיביסטים הליטאים)

בכרוז שהוציא האירגון ב-19.3.41, נאמר:

"... שעת שחרורה של ליטא קרובה... באותו רגע חייבות לפרוץ מרידות מקומיות... ועליכם לתפוס את השלטון, יש לעצור מיד את הקומוניסטים המקומיים ואת כל הבוגדים האחרים בליטא... (הבוגדים יחונו רק אם יוכיחו בוודאות שכל אחד מהם חיסל לפחות יהודי אחד).

כבר עכשיו הודיעו ליהודים, שגורלם נחרץ ולפיכך כל מי שיכול שיסתלק היום מליטא... ברגע המכריע תיפשו לידיכם את רכושם, כדי ששום דבר לא ילך לאיבוד"

מצוטט מ"רציחות המוניות בליטא" בעריכת ב. ברנאוסקס ואח' הוצאת האקדמיה למדעים של הרפובליקה הסובייטית הליטאית, וילניוס 1965.

ביום פרוץ המלחמה או בסמוך פורסם כרוז נוסף לגבי "גורלם הצפוי" של יהודי ליטא וזה לשונו (הציטוט מאותו מקור):

"הגיעה השעה המכריעה לעשות חשבון עם היהודים. ליטא חייבת להשתחרר לא רק משיעבודם של הבולשביקים האסיניים אלא גם מהעול רב-השנים של היהדות... מדינת ליטא החדשה תשוקם בכוחותיהם של בני-העם הליטאי עצמו. היהודים מסולקים ממנה לגמרי ולכל הזמנים... בליטא המשוקמת מחדש לא תהיינה זכויות אזרחיות ולא אפשרות קיום לשום יהודי".

ההצהרות ה"רשמיות" של הליטאים

אפרים זורוף

הליטאים מודעים לעובדות היסטוריות, אך מסיבות פוליטיות מנסים איכשהו לעקוף אותן. בווילנה הגיעו מזמן למסקנה שאליה הגיעו גם בורשה ובבירות מזרח-אירופיות אחרות, דהיינו: שהדרך לוושינגטון עוברת בירושלים, ומי שמעוניין בתמיכה אמריקנית (פוליטית או כלכלית), עדיף לו להתחיל את מלאכת השכנוע בירושלים ובתל-אביב.

אך כל נסיון לגייס תמיכה יהודית או ישראלית בעניין הליטאי נתקל באופן טבעי בזכרון הלא-רחוק, ולכן יש נכונות מסויימת בקרב המנהיגות הליטאית לנקוט צעדים מעוררי אימון ולפתוח דף חדש ביחסים בין יהודים וליטאים.

עדות לכך ראינו לפני שנה וחצי בברכות ששלח הנשיא לנדסברגיס ליו"ר הכנסת ולנשיא המדינה לכבוד יום העצמאות, ובהצהרה של המועצה העליונה של הרפובליקה הליטאית על "השמדת העם היהודי בליטא בתקופת הכיבוש הנאצי". אך ניתוח מדוקדק של מסמכים אלה מראה עד כמה מתקשים הליטאים להודות בפה מלא באחריותם לרצח יהודי ליטא. כך, למשל, בברכות ששלח הנשיא לנדסברגיס ליום העצמאות הוא מציין את הגורל האכזרי והטראגי של אזרחי ליטא היהודים ומגנה את אלה ש"השתתפו בפשעים נגד היהודים", אך, אין שום זכר לעובדה שפשעים אלה בוצעו במידה רבה בידי הליטאים. במכתב מודגש שגורלם האכזר של היהודים קרה "כאשר לליטא כבר לא היתה העצמאות והממלכתיות".

בהצהרה של המועצה העליונה צועדים הליטאים צעד אחד קדימה, אך בהסתייגות משמעותית. ההצהרה מגנה "ללא תנאי את השמדת העם היהודי בשנות הכיבוש הנאצי בליטא" ואפילו מציינת "בצער רב" כי "בין התליינים היו גם אזרחי ליטא". אך אפילו קביעה זו נמהלת באמתלה שאותם תליינים "שירתו את הכובשים", כאילו שלא היו ליטאים שהחלו במלאכת הרצח עוד לפני שהגרמנים הגיעו וכאילו שלא היו אלפים שהתנדבו בשמחה למשימת חיסולם של היהודים. בהקשר זה, המונח שבו מכנה ההצהרה את המבצעים "אזרחי ליטא" הוא לא מקרי. הרי, לכאורה, מונח זה יכול להתייחס אפילו (אמנם במוח מעוות לגמרי) ליהודים, שביודעין או שלא ביודעין, "שירתו את הנאצים".

חשוב לציין בהקשר זה שההצהרה עצמה פורסמה "בשם העם הליטאי" ולא כ"ליטאים" או כ"בני העם הליטאי" הוא פרי נסיון מחושב להסיט את האשמה מהליטאים.

על רקע הצהרות אלה ניתן להבין את תוכן נאומו של ראש ממשלת ליטא, גדימינס וגנריוס, בטקס חנוכת האנדרטה בפונאר. וגנריוס הזכיר אמנם את העובדה שבין אלה שנשאו נשק נגד היהודים היו "כמה מבני ארצנו" ואף הצהיר שמצב כפי שאירע בשואה אסור שיחזור על עצמו, אך החרטה שהביע מתייחסת לא לפשעים עצמם אלא לעובדה שאותם פושעים (אגב, באף מקום בנאום לא צוין בפירוש שמדובר ברוצחים), "הטילו צל של רשע ומעשים שלא ייעשו על כל האומה שלנו". מעניין לציין שבגירסת הנאום שהופצה על ידי חוגים ליטאים בארצות הברית שבועיים לאחר מכן, כלולה הודאה מפורשת ב"אשמה"...

בהמשך, מכנה ראש ממשלת ליטא את האחראים "אוסף פושעים", כאילו המדובר בקבוצה קטנה ומוגדרת, בעוד ששיתוף הפעולה בליטא היה, כידוע, תופעה נפוצה ביותר. כמו כן טוען וגנריוס כי "הטרגדיה נמשכה יותר מהרף עין, "לפחות שלושה חדשים", בעוד סבלם של יהודי ליטא בידי הליטאים נמשך יותר משלוש שנים והסתיים רק עם פינויים של שרידי הגיטאות לשטוטהוף ולגרמניה בקיץ 1944. אך הקטע המקומם ביותר של הנאום מתייחס לשילוב של עבר והווה, בו מציג וגנריוס תמונה מעוותת לגמרי של השואה בליטא. לדבריו:

"האנושיות האצילית של כומר ליטאי שהעז להעניק מחסה לילדים יהודים בעת צרתם, כיכר הלחם הליטאי השחור שהתחלק בו איכר פשוט ושיתוף הפעולה האקטיבי בהרמת דגל "סאודיס" (תנועת העצמאות הליטאית) בארץ המשותפת של אבותינו, הוא הוכחה חוזרת ונשנית שאוסף פושעים אינו יכול להאפיל על שמה הטוב של אומה ולא יכול לגנוב ממנה את מצפונה והגינותה".

בעוד שניתן להבין עד כמה המנהיגות הליטאית מעונינת להתהדר בפעילים יהודים בתנועת העצמאות, הרי הצגת אירועי העבר בצורה כזאת היא עיוות מוחלט של ההיסטוריה. אכן, אילו היה מספרם של חסידי אומות העולם בליטא מתקרב אפילו למספר הרוצחים שהשתתפו ברציחתם של יהודיה, אולי היה לפחות בסיס להשוואה, אך האמת ההיסטורית הפוכה לגמרי. כל נסיון להשוות בין התופעות רק זורה מלח על פצעיה של קהילה יהודית שנרצחה ברובה בידי שכניה.

שריפת הגויות ב"פורט" התשיעי (ציורו של שבוי-המלחמה היהודי אנאטולי גורניק).

רציחת יהודי פוניבז', בקיץ 1941, בידי ליטאים במדי צבא של ליטא.

התגלגל לידינו מאמר ישן מאוד (15.6.49) שנכתב ב"דבר" בידי ההיסטוריון ואיש רב הפעלים מארק דבורז'יצקי ז"ל תחת הכותרת "עלינו להוקיע את עמלק הליטאי". הדברים שנכתבו לפני 43 שנים הם כה אקטואליים שנדמה שזה עתה נכתבו. מסיבה זו, הרינו מביאים אותם בפניכם במלואם.

עלינו להוקיע את עמלק הליטאי

מעט מדי סיפרנו עד היום על השתתפות רצונית, בלתי-כפויה מצד חלקים גדולים של האוכלוסיה "השכנה" בטבח ההמוני של היהודים.

ומי שנפל בגורלו להיות בעצמו בגיטו הרי גלוי וידוע, כי בלי עזרתם של כל כך הרבה ליטאים, אוקראינים, פולנים ואחי לא היו הגרמנים יכולים לבצע את מזימתם השטנית.

אנחנו יודעים, ומונים באצבעות ידינו, את היחידים, את חסידי אומות העולם, את אלה אשר עזרו לנו, ואנחנו ממש מכניסים את שמותיהם לפנתיאון של תולדות השואה שלנו. אולם מכאיב להזכיר את מספרם של אלה שלא עזרו, וצר לספר על המספרים העצומים של שכנינו, שהשתתפו בטבח היהודים במו ידיהם.

האם אין זו חולשה מצד ההיסטוריוגרפיה שלנו שטרם חיברה את כתב-האשמה הגדול לא רק נגד הנאצים הגרמניים, אלא גם נגד הנאצים מבני העמים האחרים?

חלק גדול בטרגדיה שלנו יש לרבים מבני העם הליטאי. רבים ממשתפי הפעולה הליטאים, "אקטיביסטים", "איפטינגאיס" ומרצחי-יהודים וסוכנים נאציים אחרים מתהלכים חפשים. הם נמצאים בארצות שונות וכן במחנות הנידחים בגרמניה. הם מסתננים לאמריקה ופותחים שם בתעמולה אנטישמית.

ב"טאג" האמריקאי הובאו בזמן האחרון ציטטות רבות על התעמולה האנטישמית הארסית שמנהלים כעת העתונים בשפה הליטאית היוצאים באמריקה. בעיתון הליטאי "דראוגאס" מיום 6.1.49 כתוב לאמור: "היהודים היו הראשונים להתנפל, לרצוח ולשדוד. היהודים

פשעו פשעים איומים כאלה שלשמעם תיסמרנה שערות הראש". או:"אם היהודים לא יחדלו להתקיף את הליטאים בענין שיתוף הפעולה עם הנאצים יענו על זה הליטאים בתעמולה כה מסועפת ומרחיקה לכת נגד יהודים על שיתוף פעולה עם קומוניסטים, שזה יביא להם נזק עצום" מאמרים דומים הופיעו בעיתונים "ויאניבה" בברוקלין ו"נאוייאס" בשיקגו".

לנו ידוע גם על משאל שערכו הליטאים במחנות הנידחים ושהיה מכוון ליצור עדות שקר על עזרה גדולה, כביכול, של ליטאים בהצלת יהודים בתקי הכבוש הנאצי. אולם גלויים וידועים לפנינו המקרים המעטים של ליטאים שגמלו חסד ליהודים בימים הטרופים.

מרכזי-הדוקומנטציה היהודיים בעולם כולו לקויים במחלת הארכיונית. אוספים תעודות ומסמכים ואין מפרסמים אותם ומרצחי היהודים מתהלכים עדיין חפשיים וחוצפתם גוברת מיום ליום. התעודות דרושות לא רק לעתיד אלא גם להווה. אוספי התעודות צריכים להיות לא רק לצורך כתיבת היסטוריה אלא גם חומר להפרע מפושעי המלחמה.

בכל העולם קיימים איגודים של יהודי ליטא. הם עורכים אסיפות, מסיבות, נשפי אבל ושמחה; לפעמים מושיטים גם עזרה לחבר נצרך ולפעמים מוציאים חוברת. האם לא היו צריכים לקבל על עצמם את היזמה להוציא ספר שחור על הנאצים הליטאים, עם שמות הרוצחים, עם פירוט מספרי ההרוגים, עם תאריכי השחיטות, עם צילומי מעשי הטבח - ועם רשימת היחידים המעטים, חסידי אומות העולם שהעזו לעזור.

אסור לזלזל בהשפעת ההסתה של האנטישמים הליטאים היושבים באמריקה. ליטאים יושבים שם בהמוניהם. מספרם באמריקה אינו פחות מזה שבליטא עצמה. ההסתה פועלת גם במנות קטנות. האמצעי הטוב ביותר נגד סוכני-הנאצים הליטאים הוא - לספר באזני העולם את אשר עוללו לנו בתקופת היטלר.

מ.דבורז'צקי

REZONANSAS

Karti teisybė

"Kauno tiesoje" (nr.217) perskaičiau Leono Bartaškos publikaciją "Kur teisybė?". Jos autorius pabrėžia, kad savo akimis matė, kaip 1941 metais Kėdainiuose buvo šaudomi žydai. Esą žydus atvarė vokiečiai, o lietuviai šaudyti atsisakė. Tada šaudė vokiečiai. Autorius teigia, kad 1944-aisiais visus suėmė kaip žydžiaudžius, netgi ir tuos, kurie egzekucijoje neturėjo jokio ginklo, bet ją matė. Publikacijos autorius klausia: kur teisybė?

L.Bartaška, matęs nekaltų žmonių žudynes, jų pagrįstumo neliečia, o tik ieško teisybės dėl egzekucijų mačiusiųjų suėmimo. Kyla klausimas, kaip autorius pakliuvo prie duobės, saugomos nuo pašalinių akių, nors ir be ginklo (bet žinoma, kad ir be ginklo buvo žudomi žydai - gyvi užkasami, vaikų galvelės daužomos į žemę, akmenis, stulpus, kaip tai darė Kėdainiuose iki šiol besislapstantis budelis Vacys Švabinskas). Kažkodėl L.Bartaška nerašo, kokios buvo jo funkcijos, kai "arbaitsamtas" ji apgavo...

Apie L.Bartaškos minimas žudynes galima būtų parašyti knygą, kurioje jis surastų atsakymą į jo ieškomą teisybę. Tad kokia yra tiesa apie 1941 metų rugpjūčio 28 dienos žudynes Kėdainiuose? Tegul kalba ir kiti, savo akimis mačiusieji neblogiau už L.Bartašką, žudikus ir jų pagalbininkus.

Pabėgę iš sušaudymo vietos Samuelis Šmulskis ir Chaimas Roderis (karo metais juos slapstė geri vietiniai gyventojai) papasakojo šių eilučių autoriui, kad tą nelemtą rugpjūčio dieną Kėdainių aerodromo ka ir dešimtys kitų vietinių gyventojų. Jiems padėjo keli priskirti vokiečių kareiviai. Kas nenorėjo, žudynėse nedalyvavo. Organizatoriai jokios prievartos nenaudojo.

O štai ką liudija Vladas Silvestravičius - vienas iš sunkvežimių vairuotojų, vežusių iki duobės žydus, negalėjusius paeiti. Kėdainių kareivinių kieme jis sužinojo, kad bus šaudomi žydai. Į jo sunkvežimį pakrovė apie dešimt statinaičių chlorkalkių, gal 8 dėžes degtinės ir keletą dėžių alaus. Kai su šiuo kroviniu jis Dotnuvos keliu atvažiavo į areodromo teritoriją, prie didelės ilgos duobės ant Smilgos upės kranto viską iškrovė. nusirengti. Tuomet civilis asmuo su pistoletu rankoje griebė jį už švarko, norėdamas prievarta nurengti. Šalia stovėjęs jau nuogas žydas (vėljau paaiškėjo, kad tai buvo Codikas Šlapoberskis - Lietuvos savanoris, miesto priešgaisrinės komandos vadas. - J.K.) griebė pistoletu ginkluotą civilį asmenį (tai buvo baltaraištis Aleksas Čižas. - J.K.) ir jį įtraukė kartu į duobę. Ten atėmė iš jo pistoletą ir šovė į stovėjusį ant duobės krašto karo komendantą, tačiau nepataikė. Komendantas išoko į duobę.

Prasidėjo žudikų grumtynės su Šlapoberskiu, kuris jau dantimis puolė Čižą, o įšokusiam į duobę

רצח יהודי קיידאן

ליטאי בשם LEONAS BARTAKA מנסה לטעון ב-KAUNO TIESA, שלא הליטאים, הם שרצחו את יהודי קיידאן אלא הגרמנים. לפי עדותו - והוא מעיד שראה את הרציחות במו עיניו, שכן הגיע עד לבורות של גיא ההריגה - "הביאו הגרמנים את היהודים ואילו הליטאים סירבו לירות בהם..." יתר על כן, הוא טוען," לליטאים לא היה כלל נשק".

מאמר זה הרגיז את אחד מניצולי יהודי קיידאן אשר הסתתר באזור והוא מסר באותו עיתון עדות מפי שני יהודים - שמואל סמולסקיס וחיים רודריס אשר ברחו מן הבורות בעת הרציחות - עדות שהיא שונה לחלוטין מהשקרים של ברטאקה (הכותב גם שואל את ברטאקה איך הוא בכלל הגיע לבורות ומה היה תפקידו שם). לפי עדותם הביאה ביום 28.10.41 קבוצה של ליטאים בהנהגתם של שני גרמנים, מקה ובלמר, כ-2500 מיהודי קיידאן לשדה התעופה במקום והעמידו אותם לא הרחק מהבורות אשר הוכנו מראש. הליטאים - שהיו חמושים בחלקם בנשק ובחלקם בסכינים, במקלות, במוטות ובקלשונים - פקדו על היהודים להתפשט ולאחר שהתפשטו דחפו אותם לבורות תוך התעללויות נוראות כשהם מרוצצים ראשי תינוקות באבנים ובמקלות אשר בידיהם (הצטיין בכך השומר SVABINSKAS VACYS), קוברים רבים מקורבנותיהם כשהם עדיין בחיים ושופכים עליהם כלור-סיד ואדמה.

ברציחות הללו השתתפו, בין היתר:

JUOZAS KUNGYS (ראש ה"פרטיזנים" - גר כעת בארה"ב), סגנו VLADAS GYLYS, סגן אלוף DOCKUS, ראש המשטרה A.KIRKUTIS, עוזריו BRONIUS ARMONAS. ANTANAS SVEGZDA, ANDRIUS VITKAUSKAS, VILIUS GAUDZEVICIUS, BRONIUS SEREIKA, STEPONAS KRAJAUSKAS, ALEKSAS SKIRMANTAS, ALEKSAS KOJELAVICIUS, VACYS MORKUNAS, ZIGMAS KNISTAUSKAS, JONAS LITVINAS, JONAS CERESKA, JUOZAS KRIUNAS, EDVARDAS SNIESKA, DOMININKAS MAZEIKA, JONAS DAILIDE, KAZYS SIMULIS, KRAUJALIS, PADALEVICIUS, VALIULIS, JONUSKA RAUDONIS, ועד עשרות רבות של תושבים מקומיים ובהם תלמיד התיכון BATURA ומורו KEBLYS.

הכותב מביא את העדות של VLADAS SILVERSTEAVICIUS, אחד מהמובילים של היהודים לבורות. לפי עדותו; העמיסו על עגלתו סיד-כלור בכמויות גדולות וכשמונה ארגזי יין שרף ובירה. עם זה הגיע עד לשטח שדה התעופה. ליד בורות ארוכים לחוף הנהר סמילגה, הוציאו הכל מהעגלות. היו שם גרמנים בודדים בלבד והרבה תושבים מקומיים חמושים. לא הרחק מהבורות רוכזו אלפי יהודים. המפקד הגרמני וראש המשטרה הליטאית קירקוטיס הסבירו ליהודים שמובילים אותם לדאטנובה הסמוכה. אלה שלא יכלו ללכת העמיסו על משאיות והובילו אותם ישר לבורות, זרקו אותם פנימה, ירו בהם ומיד שפכו עליהם את הסיד-כלור שהכינו מראש וכיסו אותם באדמה, כשרבים מהקרבנות עדיין בחיים. אלה שהובלו ברגל נדחפו לבורות קבוצות קבוצות, בכל פעם כמאה איש. במו עיניו ראה העד ליטאים חמושים, מתושבי המקום שרובם מוכרים לו, שותים את הוודקה והבירה, מכים ויורים בקרבנות שנדחפו לבורות.

בעדותו, מזכיר גם סילברסטראביציוס, את גבורתו של יהודי בשם צדוק שלאפוברסקי, אשר תפס את אחד הרוצחים, ALEKSAS CIZAS, שהיה עם אקדח ביד וסחב אותו איתו לבור, לקח ממנו את האקדח וירה לעבר הקומונדנט אך החטיא. שלאפוברסקי המשיך להיאבק עם הקומנדאנט ועם צייזאס עד אשר JONAS JANKUNAS קפץ לבור ועם סכין רצח את שלאפוברסקי (צייזאס מת אחר כך, נערכה לו הלוויה מפוארת ועל קברו הציבו מצבת אבן ועליה כתוב "נספה במילוי תפקידו") בזמן הרציחות ניסו 3 יהודים לברוח אך השומר STASYS RACKEVICIUS (עובד רכבת) רדף אחריהם וירה בהם.

מארגני הרצח לא כפו על אף רוצח להשתתף ברציחות; אלה נטלו חלק ברציחות מרצונם, מתוך שינאה ליהודים וכדי לשדוד את רכושם.

ידיעה עצובה מאוסטרליה

ממשלת אוסטרליה הודיעה לפני זמן מה שבדעתה לסגור את "היחידה לחקירות מיוחדות" במשרד המשפטים שתפקידה להעמיד לדין את הפושעים הנאציים החיים כיום באוסטרליה. כשנשאל עו"ד גרהאם בלואיט לפשר צעד זה הוא הסביר שהיחידה נאלצה לבטל שתים עשרה תביעות שהיה בכוונתה להגיש נגד משתפי-פעולה ליטאים בעקבות העובדה שעדים בליטא שהעידו בעבר נגד פושעים אלה חזרו בהם מעדותם המקורית. במצב זה, הסביר בלואיט, אין ביכולת היחידה להגיש את התביעות ולכן נאלץ לרדת מהעניין. בעיות אלה תרמו תרומה נכבדה להחלטה של ממשלת אוסטרליה לסגור את היחידה.

חליפת מכתבים

במסגרת המאבק של הקבוצה שלנו נגד ההכרה של מדינת ישראל בליטא ולאחר מכן נגד כינון יחסים דיפלומטיים עימה, התנהלה חליפת מכתבים ביננו לבין הגורמים השונים שלדעתנו יכלו להשפיע על החלטת הממשלה בנדון. בין היתר, הפננו את פניותנו לנשיא המדינה, לכל שרי הממשלה הקודמת, לעשרות חברי כנסת ובהם יו"ר הכנסת, למשרדי ממשלה הנוגעים בדבר, לתקשורת (באמצעות הסוכנות של "עתים") ועוד. קבלנו תשובות לפניותו מרוב הגורמים אליהם פנינו, וכפי שכבר ציינתי במאמר המערכת, קבלנו תשובות מכל השרים מהממשלה הקודמת, פרט לאחד: השר דוד לוי.

לידיעת קוראי העלון, אני מביא, להלן, שניים מהמכתבים ששלחנו לגורמים השונים ושתיים מהתשובות הרבות שקבלנו מהם לפניות שלנו:

לכבוד
ראש הממשלה
ה' יצחק שמיר
ירושלים.

תל-אביב, 12.9.91

הנדון: נגד כינון יחסים עם ליטא

כבוד ראש הממשלה,
אנו, קבוצה של שרידים מיהדות ליטא, עדים אותנטיים למעשי הזוועה שבוצעו בידי הליטאים ביהודי ליטא ולהשתתפותם בהשמדתה הטוטאלית של קהילה מפוארת זו, מתנגדים בתוקף לכינון יחסים כלשהם עם ליטא - וזאת מהטעמים הבאים:

1. חלקים גדולים של האוכלוסיה הליטאית בכל חלקי ליטא (ובעיקר בערי השדה ובעיירות) השתתפו ברציחתם של היהודים במדינה זו, בביצוע מעשי זוועה והתעללות בקורבנותיהם ובביזת רכושם. פלוגות של ליטאים אף השתתפו בהמוניהם ברציחת יהודים גם מחוץ לגבולות ליטא במסגרת הקומנדות הגרמניים הידועים לשימצה.

2. חלפו חמישים שנה מאז ביצוע הפשעים והליטאים טרם הכירו בפשעיהם ונמנעים עד עתה מלבקש מחילה על כך. להיפך, רוצחים אלה בזים בקורבנותיהם ומטילים עליהם האשמות שוא. ממשלת ליטא החלה, מיד עם קבלת עצמאותה לשחרארת הרוצחים שנשפטו כדין על ידי בתי המשפט הסובייטים; הם מתהלכים חפשי בחוצות המדינה, נהנים מכבוד האוכלוסיה ומזכויות יתר המוענקות להם על ידי הממשלה הנוכחית.

3. ממשלת ליטא ומוסדותיה חוקקו לאחרונה חוקים המונעים למעשה מיורשיהם החוקיים של קורבנות הליטאים לקבל בחזרה ולו חלק קטן מרכושם שנשדד.

לאור האמור לעיל, אנו מוחים על ההכרה החפוזה שממשלת ישראל העניקה למדינה זו ותובעים שלא לכונן יחסים כלשהם איתם עד אשר לא יכירו מנהיגי העם הליטאי באשמתו ויבקשו סליחה ומחילה מקרבנותיו, יסכימו להעמיד לדין את הרוצחים ומנהיגיהם ולחוקק חוקים אשר יאפשרו החזרת רכוש ליורשים החוקיים.
אנו בדעה שללא ביצוע התנאים הללו תהווה הכרה במדינה זו פגיעה חמורה בזכר 250.000 הקרבנות היהודים בליטא אשר בחלקם הגדול נרצחו בידי הליטאים ובשרידי יהדות זו החיים בישראל ובתפוצות.

בכבוד רב
יוסף א. מלמד
בשם הקבוצה

נ.ב. בידינו חומר רב, לעיונכם, בנוגע לפשעים שבוצעו בידי הליטאים.

15.1.92

לכבוד
ד"ר יוסף גוברין
סגן מנהל כללי
משרד החוץ
ירושלים.

ד"ר גוברין היקר,
אנו מתכבדים להמציא לך, רצוף בזה, עלון מס' 1 של "ליטא - הפשע והעונש", בטאון חדש המטפל ביחסי העם היהודי עם ליטא והליטאים לאור הפשעים המחרידים שבוצעו בידי בני עם זה נגד יהדות ליטא בתקופת מלחמת העולם השניה.
המוציאים לאור של בטאון זה הם שרידים מיהדות ליטא, לוחמי חופש אשר לקחו חלק במאבק נגד הגרמנים ונגד משתפי הפעולה עימם. מטרתנו היא לעורר את דעת הקהל ומנהיגיו בישראל ובחוץ לארץ לפשעי הליטאים ולמנוע מהם את שיכתוב ההיסטוריה לפי רצונם.
הליטאים, אשר השתתפו (בהתלהבות יתרה) ברצח מאות אלפי יהודים בליטא ומחוצה לה, מתכחשים עד עתה לפשעיהם ומסרבים לבקש סליחה ומחילה על מעשיהם. יתר על כן, לא רק שהשלטונות הליטאיים אינם מעמידים לדין את הרוצחים אשר מסתובבים חפשי ונהנים מהשלל והביזה של הרכוש היהודי אלא אף משחררים את אותם הרוצחים אשר נשפטו, בשעתם, כדין, בידי בתי המשפט הסובייטים. הם מטהרים את השרצים שלהם - הרוצחים הופכים לגיבורים לאומיים. כדי להכשיר את שוד הרכוש היהודי שהם בזזו, הם מחוקקים חוקים המונעים מיורשי הנרצחים ליהנות מזכויותיהם החוקיות.
אין אדם המסוגל לתאר את הזוועות, את הייסורים והסבל, שהליטאים הסבו ליהודים בטרם הוציאו אותם להורג. בטאון זה יכול לתאר רק מעט מזעיר ממה שהתרחש בגיהנום הליטאי. אך גם המעט הזה דיו כדי לסמר שערות בני אדם ולקומם אותם נגד הרוצחים ונגד היחס המשפיל והמעליב של השלטונות הנוכחיים של ליטא כלפי זכר הקרבנות והשרידים.
ממשלת ישראל לא הוכיחה כל רגישות לבעיה זו; היא נחפזה להכיר בעצמאותה של ליטא ולא שעתה לבקשותיהם של יוצאי ליטא להשהות את ההכרה עד אשר יכירו שלטונות ליטא בפשעים החמורים שבני עמם ביצעו.
מדינת ישראל, המייצגת את העם היהודי לכל תפוצותיו - אינה רשאית להתעלם מסבלותיהם של קרבנות השואה. למען זכרם ולמניעת הישנותם של פשעים מעין אלה בעתיד, שומה עליה לפעול למען עשיית הצדק לא רק לבדה אלא גם להשפיע על עמי העולם לעשות כן. שומה על כולנו לזכור את אשר עשה לנו העמלק הליטאי ולפעול בהתאם.

יוסף א. מלמד
העורך

ראש הממשלה
ירושלים
י"ז בחשון התשנ"ב
25 באוקטובר 1991

לכבוד
מר יוסף א. מלמד
רחוב ליליאן 10, תל-אביב

שלום רב,
בתשובה לפנייתך מיום 12.9.91 כנגד כינון יחסים עם ליטא, אני מבטיחך כי לא בלב קל ובודאי לא בדרך חפוזה, החליטה ממשלת ישראל להכיר בעצמאות ליטא.
רק הנסיבות המיוחדות, מיד לאחר כשלון ההפיכה בבריה"מ, כאשר מחצית ממדינות העולם הכירו בעצמאותן של המדינות הבלטיות, הביאו להחלטה להצטרף בהכרה אל רוב המדינות כולל ארה"ב ובריה"מ. בהודעתנו על מתן הכרתנו בעצמאותן קראנו לשלטונות המקומיים לערוך חשבון נפש נוקב עם העבר הכאוב ולהביא לדין את אלה מבני עמיהם ששיתפו פעולה ברצח יהודים בתקופת המלחמה.
מיסוד הקשרים בין ישראל לבין המדינות הבלטיות יאפשר לנו להעמיק בחקר הישובים היהודיים שבתחומיהן, לרבות חקר השואה והקמת מפעלים להנצחת הקרבנות היהודיים במקום שהדבר דרוש. יש בכך כדי לשמש גורם חינוכי רב ערך לדור הזה ולבאים אחריו בהכרת האנטישמיות ומימדי השואה.

בברכה
יצחק שמיר

משרד החוץ
ירושלים
י"ח בשבט תשנ"ב
23 בינואר 1992

מר מלמד נכבדי,
הנדון: עלון מידע - ליטא

סמכיו: מכתבך מ-15 דנא

תודה על מכתבך הנ"ל ועל שהואלת לצרף אליו את העלון. קראתי אותו בעיון רב והנני מברך אותך על יוזמתך להוציאו לאור. נקווה כי מגמתו החינוכית וההסברתית תשרת את צרכי הכלל.
נעימת מכתבך מובנת לי היטב. גם אם ליטא של ימינו כשאר המדינות במרכז ובמזרח-אירופה, שעל אדמתן התחוללה השואה הנוראה, תבקש סליחתנו על פשעי אבותיה, מלפני כ-50 שנה, אין לכך - להערכתי האישית - ערך רב. שכן, לפשעים שחוללו ליטאים דאז נגד בני עמנו אין כל מחילה וסליחה. מתפקידנו לפעול להבאתם לדין ולחשוף את מעשיהם.
הכרתנו בעצמאותה של ליטא אין פרושה שהעבר הנורא נשכח מלבנו. אזכירך, דברי סגן ראש הממשלה ושר החוץ שנאמרו לאמצעי התקשורת ב-4 בספטמבר 1991 לאמור:
"לנוכח הפניות של ממשלות הרפובליקות הבלטיות לישראל להכיר בעצמאותן, החלטנו,

בהתיעצות בין רה"מ לביני מהבוקר, להודיע להן רשמית על הכרתה של ממשלת ישראל בעצמאותן של רפובליקות אלה. לאחר שעברו כברת דרך ארוכהוהגיעו אל עצמאותן, אל החירות. בעתיד גם נדון בדרך לקיים יחסים דיפלומטיים בין ישראל לבינן. תקוות העם היהודי כי זכר השואה השואה לא ישכח מעמים אלה. והם יפיקו את הלקחים וילמדו את הדור הבא שם כי הפשע שנעשה נגד העם היהודי היה פשע אשר פגע בראש וראשונה באלה אשר חוללו אותה, ובליבנו פצע שלא יגליד לעולם, אלא אם נחמתנו תבוא מראיית הלקחים של עמים אשר עוללו מה שעוללו לבני עמנו, יפיקו מכך ויחוו דרך ויפיחו תקווה וישכחו את הדחף של קודמיהם וישכחו את הדחף של קודמיהם ויתנו דוגמא לעתיד. אנו בכל אופן, מברכים אותן על עצמאותן. אך טבעי שדבר הזה היה חייב להתחולל והוא הגיע".

דברים אלה מצאו את ביטויים בתכתובת הרשמית שבין השר לוי לבין עמיתו מליטא וכן בשיחותיו של שגרירנו במוסקבה, בבירות הבלטיות ובשיחותי כאן עם נציגי הבלטיות שבקרונו בישראל.

לא פסחנו על פרק זה בתולדות עמנו וקראנו לעריכת רביזיה קפדנית לגבי אלה שזכו לריהביליטציה ולעשות כל המאמצים כדי להביא לדין את פושעי המלחמה וביניהם אלה ששיתפו פעולה בהוצאתם להורג של יהודים, בתקופת השואה.

נשיא ליטא יזם מצדו הקמת ועדה משותפת, ישראלית-ליטאית, לבדיקת המקרים. נתנו הסכמתנו לכך. וכפי שמנהל מרכז ויזנטל בירושלים, ציין בעלון המידע, אמורה משלחת מישראל לצאת בקרוב לוילנה בהשתתפותו ובהשתתפות נציג יד - ושם לשיחות על עבודת הועדה המשותפת וכל הכרוך בכך.

נוכחותה הרשמית של מדינת ישראל בשלוש הרפובליקות הבלטיות הנה אולי הנקמה הגדולה ביותר באבות הדור הנוכחי שביקשו להכחיד את עמנו. יתרה מזו, נוכחות זו תסייע בידינו לעקוב מקרוב אחר הנושא הכאוב ולפעול נגד המגמות להכחשת השואה שעודן מצויות בקרב חוגים לאומניים במקום - כפי שפעלנו ועודנו פועלים בכל מדינה שעל אדמתה התחוללה השואה ואשר עמה כוננו יחסים דיפלומטיים.

יצויין, כי אנו נתקלים בהבנה ובשיתוף-פעולה מצד שלטונות המקום. ברם, ברור כי התהליך החינוכי והמשפטי הינו ארוך למדי. המשטר הקומוניסטי שסייע ביודעין להעמקת המגמה של הכחשת השואה (ולא נקט בכל האמצעים כדי להביא לדין את הפושעים כלפי העם היהודי) וכן ניתוקנו מעולם זה משך 25 שנה, אינם מקלים על מלאכתנו. גם אם לא נוכל לעקור את האנטישמיות על כל גילוייה, שומה על כולנו לפעול בכל האמצעים שברשותנו , כדי לבלום אותם ולהוציא לאור את העבר הטראגי שרבים באירופה המזרחית, המרכזית ואפילו המערבית ניסו ומנסים להחביאו מפני בני עמם.

למזלנו, אנו יכולים לפעול בכיוון זה, בימינו, בעקבות תהליכי הדמוקרטיזציה במזרח-אירופה ובמרכזה ולאור שתוף-הפעולה שיש לנו עם שלטונות המקום. עקרון זה ידריך אותנו, כמובן, ובראש וראשונה כלפי הרפובליקות הבלטיות, כאשר נקים את נציגותנו במקום.

בכבוד רב
ד"ר י. גוברין
סגן מנהל כללי

הודעה חשובה לכל יוצאי ליטא

מבוקשים עדים ו/או מידע בקשר לרציחות שהתבצעו במקומות הבאים כדי לסייע לחקירות המתנהלות נגד פושעי מלחמה ליטאים החיים כיום בארה"ב, קנדה, ניו-זילנד ואנגליה:

1. באטוק	BATAKAI
2. וילקובישק	VILKAVISKIS
3. טאוריג	TAURAGE
4. טירקשליי	TIRKSLIAI
5. יאנישוק	JONISKIS
6. לאזדיי	LAZDIJAI
7. מאריאמפול - העיר	MARIAMPOLE
8. מאריאמפול - המחוז	MARIAMPOLE - DISTRICT
9. פלונגיאן	PLUNGE
10. פרן	PRIENAI
11. קובנה - פורט 9, 7 , 4	KAUNAS - FORT IV, VII, IX
12. קרטינגן	KRETINGA
13. ראסיין	RASEINIAI
14. שוונציאן	SVENCIONYS
15. סקודווילל	SKAUDVILLE

כל היודע דבר על האירועים במקומות אלה או על אנשים שיש בידיהם מידע מתבקש להתקשר בדחיפות בטלפון או בכתב ל:

אפרים זורוף
מנהל מרכז שמעון ויזנטל
רח' מנדלי 1, ירושלים, 92147
טלפון: 02-631273
פקס: 02-631276